

alzoowel in het oog gehouden, dat de Sadduceers die vrijere verhouding tegenover de Wet niet zochten in geestelijke verdieping van hun leven, maar in het zich aansluiten bij de meer wereldsche levensmanieren van de Grieken. In zoverre de wetsuitpluizing van het Farizeïsme te keer gingen, kon men daarom ten deele hun streven zelfs toejuichen, maar het bewijs, dat ze daarom in niets geestelijk hooger stonden, ziet ge aanstands in het niet te loochenen feit, dat ze niet terug gingen op de uitspraken der Profeten, maar op de wereldsche cultuur der Griekse wereld. Als Goliath nadert, staan de Sadduceers dan ook minder ver van Jezus af dan de Pharizeers en Schriftgeleerden. De Pharizeers en Schriftgeleerden staan lijnrecht tegenover Jezus, omdat zij 't bezwijken van den zondaar voor den eisch van Gods Wet niet kennen, de Sadduceers daarentegen roepen over den Christus het *Kruist hem!* veelmeer uit, omdat ze, aan de uitspraak van het Profetisme vervoerd, den heidenschen Cultuurgeest der volken van de Hellenen hebben overgenomen. En hierbij doet zich nu dit geheel eigenaardige verschijnsel voor, dat dit Sadduceïsme, met zijn wereldschen bijmaak, niet door de groote schare onder het zuivere volk, maar, met name in het Sanhedrin, door den Hoogepriester en de priesters met warme sympathie werd begroet.

Dr. A. K.

„Allen eendrachtelijk bijeen“.

En als de dag vervuld werd, waren zij allen eendrachtelijk bijeen.

Handelingen 2: 1.

Er is ééne bede van onzen Heiland, die, dusver althans, geen verhooring kan vinden, die bede uit het hoogepriesterlijk gebed: „Ik bid, Vader, niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen, die door hun woord in mij gelooven zullen, opdat ze allen één zijn, gelijkwijls, Gij, Vader in mij, en ik in u, dat ook zij in ons één zijn.“

Sterker nog, Jezus besloot deze bede met de betuiging: „opdat de wereld geloove, dat Gij mij gezonden hebt.“

Reeds in Antiochie kwam het tusschen Petrus en Paulus tot hooggaande oneenigheid, en wat nog op den Pinkstermorgen kon geroemd, dat *de geloovigen met de apostelen eendrachtelijk bijeen waren*, is in de historie van Christus Kerk steeds weerder gelogenstraft.

Toen waren de geloovigen nog *allen bijeen*, sinds, en nu nog, zijn ze in tal van kerken, secten en kringen steeds meer uiteengegaan.

Toen waren ze bijeen, nu midden ze elkander schier in alle landen.

Toen waren ze, *eendrachtelijk*, bijeen, nu kunnen ze tot zelfs in het convent van eenzelfde kerk, of voor wat ander heilig doel ook, schier niet meer samenkomen, en bijeen zijn, of de wortel der bitterheid spruit uit, en er volgt twist, en het loopt uit op tweedracht.

Zoals de Roomschen en de Protestant, en in het Protestantisme, de Hervormde en de Gereformeerde Kerken vijandig tegenover elkander staan, valt er van een eenheid, als tusschen den Vader en den Zoon in heilige liefde uitstraalt, bijna nimmer meer een spoor te ontdekken.

Toen Jezus in het hoogepriesterlijk gebed, om aller eendrachtelijke eenheid smeekte, had en *zwoer* Satan daartegen in, dat geen liefde Jezus' belijders vereenigen, maar bittere haat hen verdeelen mocht. En wie nu de historie van deze negentien eeuwen opslaat, en zich afvraagt, wat de volste uitwerking had: Jezus bede of Satans berouwing, hoe kan die, om eerlijk te zijn, 't anders betuigen, dan dat, tegen Jezus' bede in, Satan zijn demonische begeerte vervuld heeft gezien, en *zedelijkheid* veel meer dan *eendrachtelijkheid* van Jezus' belijders op deze aarde beheerscht heeft.

Bij het lezen en herlezen van het hoogepriesterlijk gebed, in Joh. XVII, voelt ge dan ook zelf, hoe Jezus in de bangste spanning bad, had als tegen het uitsluiten van alle verhooring in. Telkens *herhaalt* Jezus zijn bede om onze eenheid. In elk deel van zijn gebed komt Jezus altoos weer op deze zelfde heilige bede om onze eenheid terug. Zelfs spreekt onze Heiland het onomwonden in zijn smeeking uit, dat, komt 't niet tot eenheid, de wereld er het gevolg uit zou trekken, dat Jezus niet van den Vader gezonden was.

En let er op, die bede om eenheid van de zijnen bepaalde zich niet tot de toenmalige geloovigen, en niet tot de apostelen, maar strekte, in Jezus gebed, zich even, beslist uit tot degenen die in alle eeuwen, door het apostolisch woord, in rede of in schrift, in hem gelooven zouden.

Aan de verhooring van die bede nu stond niet anders dan de zonde van de geloovigen in den weg. Een Kerk van Christus over de gehele wereld verspreid, en toch zoo dat „allen eendrachtelijk bijeen zijn“, is er nooit geweest, en komt er in deze bedeeeling niet.

Van tweeërlei kant komt de hinder.

Er rijzen van alle zijden geschillen op door verschil van inzicht en door verschil van practijk, en bij het bepleiten van wat men hierbij voor waarheid aanvoert, wil men van de ééne zijde in niets toegeven, omdat 't het heilige maakt, en men immers op heilig terrein niet toegeven mag. En van de andere zijde speelt er het eigen ik in met. Wie in eigen schatting hoog staat, en acht 't het beste te weten, wil niet onderdoen, en de hoogheid van het eigen ik waagt er het Lichaam des Heeren aan.

Het is zoo, in naam heeft de Kerk van Christus eeuw na eeuw één lijn getrokken, maar onder dien schijn van vormelijke eenheid wrong en drong 't toch alles telkens en telkens weer om uiteen te gaan. Wat Jezus afmeekte was niet een eenheid door uitwendigen band, maar een eenheid zoals de drie Personen in de heilige Drie-eenheid vereenigt. „Zij één, gelijk wij één zijn, Gij in mij en ik in U.“ Eenheid alzo in het diepste zelfbewustzijn, eenheid in leven en levensadem, een eenheid die niemand kan splitsen of breken, een eenheid die vanzelf uitkwam bij elke opleving uit den eigen wortel van het aanzijn.

Geen bevelen liefde, geen geboden gehechtheid, geen opgedrongen saamhoorigheid, maar een niet anders dan één *hadden* zijn, *willen* zijn, en daarom zijn.

Vooraf het sterke individualisme, dat bij de voortdurende ontwikkeling, steeds meer om

gehoort vroeg, ging tegen de verhooring van Jezus' bede in.

Het werd niet een bloeien als eigen bloem met eigen kleur en eigen geur, de eenheid, de harmonie in den hof daardoor juist te rijker te doen uitkomen, maar 't werd almeer een, in hetigen strijd met elkander, willen den heerschen van *eigen* kleur en geur, en zulks met den boezen toelag, om *alle* bloem die anders geurt en kleurt, te doen verwelken.

Altoos weer het zoeken van het eigen ik, dat tegen den drang der liefde ingaat.

Een steeds op elkander, en o, zoo weinig op Jezus zien. Een lid apart willen zijn, en niet een organisch lid van 't lichaam van Jezus, onder Hem als 't eenig Hoofd. Jezus niet zoeken, maar tegen Jezus bede om eenheid, tot streeling van het eigen ik ingaan.

Wat ge uit uzelf in het saamleven van de Christenheid indraagt, scheidt, omdat zelfs 't beste zondig, d.i. onvolkomen, en onheilig, en dus niet God en God alleen bedoelend, uit *u* zondig hart opkomt en het leven ingaat.

Niet dat gij weg moet, opdat de ander over u heersche. Gij moet weg, ja, *zooals ge in uzelf zijt*, om u te verliezen in Jezus, en om dan eerst, als ge in Jezus zijt, uw geheiligde levenskracht in het leven van Christus Kerk te doen uitgaan. Zelfs niet om den broeder allereerst, want ook hij is zondig, maar om Jezus, moet 't u te doen zijn. Om Jezus, maar ook dat niet op zichzelf, neen, om Jezus als den gezondene van den Vader, om Jezus als de tusschen-schakel, die u met God Drie-eenheid de zalige nabijheid ontluit. En dan, dank zij u Heiland, ook uw broeder in Jezus terugvinden. Gij geen individu meer, noch uw broeder meer een individu, gij noch hij meer op u zelf staande, maar gij beiden saam in u Jezus verlijdend. Sterker nog, ge zult niet uw broeder manen, om in Jezus op te gaan, en dan wachten tot hij alzo deed, om dan eerst zelf te volgen.

Veeler hebt gij *voor* te gaan, gij met dat verlies van uzelf in Jezus te beginnen. En dan, in Jezus inziende, moet ge, van Jezus uit, op uw broeder in werken, of zijn nakomende liefde uwe voorafgaande liefde mocht ontmoeten.

Altoos naar den regel door Jezus in zoo heilig oogenblik gesteld: „Zij één gelijk ik met U, Vader.“ Een liefde, die 't al omvat, en die zoo diep gaat, dat ze niet dieper kan.

Zoo moet het in aller hart zijn, zoo moet het allerinnigst ook in uw ziel wezen, en komt dan bijeen, dan zult ge 't zelf ontwaren hoe 't alles, ook onder u, *eendrachtelijk* zal toegaan.

En in den wortel, en daarom één in de kroon.

Dr. A. K.

Amsterdam, 16 April 1915.

Aan de Regeering mag dank worden gebracht, dat ze aan de Leidse Universiteit een afzonderlijken leerstoel heeft opgericht voor het onderwijs in de geschiedenis van het gereformeerde Protestantisme. Al willen we aan de verdiensten van Prof. Pijper, die als kerkhistoricus ex professo te Leiden doceert, niet te kort doen, toch is het wel gebleken, dat deze hoogleraar zijn liefde vooral verpaid heeft aan de geschiedenis der Middeleeuwen. Hoe interessant nu deze studien aan de Rijksuniversiteiten uit kerkhistorisch oogpunt mogen zijn, toch was het zeker een leemte, dat in een land, dat aan het gereformeerde Protestantisme zijn onafhankelijkheid te danken heeft en waarvan de geschiedenis zoo nauw met het Calvinisme saamhangt, aan de bestudeering van dit Gereformeerde protestantisme niet de noodige aandacht werd gewijd. De Regeering heeft daarom gepoogd in deze leemte te voorzien door als buitengewoon hoogleraar van dit speciale vak aan te stellen Dr. A. Eekhof, die door zijn uitgebreide studie over de Hervormde Kerk in Noord-Amerika blijik had gegeven voor deze taak wel berekend te zijn. Vooral zijn verblijf in Noord-Amerika, waar hij de archieven te onderzoeken had, heeft hem in nauwere aanraking gebracht met het Gereformeerde leven, en blijikbaar is daarvoor bij hem liefde en bewondering voor het gereformeerde Protestantisme gewekt.

De inaugurele oratie, waarmede Dr. Eekhof deze week zijn ambt te Leiden aanvaardde, was ons dan ook in meer dan een opzicht sympathiek, omdat hij toonde een open oog te hebben voor de groote betekenis van het gereformeerde Protestantisme. Hij kwam er rond voor uit, dat naar zijn overtuiging onder de verschillende stroomingen, waarin de Hervorming zich heeft gesplitst, het gereformeerde Protestantisme de eereplaats innam, niet alleen omdat het numeriek het sterkste is en in schier alle landen van Europa evenzeer als in de overzeesche gewesten zijn zeegevierenden intocht deed, maar vooral omdat het een eigen stempel wist te drukken op natien en personen, op kerkelijk en sociaal leven, op wetenschap en cultuur. Niet minder juist was zijn tweede opmerking, dat het gereformeerde Protestantisme, waar het bij zooveel volkeren opgetreden was, zich ook veelzijdig ontwikkeld had en rijk was geweest aan onderscheiden openbaringsvormen, zoals de geschiedenis van het gereformeerde Protestantisme in Frankrijk en Nederland, Schotland en Zwitserland, Amerika en Afrika toont. En ook het laatste deel van zijn oratie, waarin hij poogde in deze verscheidenheid de eenheid te vinden door de groote beginselen aan te geven, waardoor het gereformeerde Protestantisme zich kenmerkte, is niet ongelukkig geslaagd. Terecht wees hij er op, hoe het eerste kenmerk van het gereformeerde Protestantisme is de erkenning van de absolute soevereiniteit Gods in de natuurlijke en zedelijke wereld, het tweede een diepe onuitloerbare drang naar vrijheid op elk terrein van het leven, die niet alleen daarin uitkwam, dat men naar vrijheid dorste op staatkundig gebied, maar ook dat men de *vrije kerk* in den *vrijen staat* voorstond en vrijheid op godsdienstig en kerkelijk gebied opzichte; en eindelijk noemde hij als derde kenmerk de liefde voor de wetenschap. En niet onwaardig was de opmerking aan het slot zijner oratie, dat deze drie specifieke eigenschappen van het gereformeerde Protestantisme terug worden gevonden in den brief, dien

Prins Willem van Oranje in 1572 aan de Staten zond, betreffende de oprichting van de Universiteit te Leiden.

Een zoo waardeerende beschouwing van het „gereformeerde Protestantisme“ als in deze inaugurele oratie geleverd werd en een zoo juiste historische blik op de wereld-historische betekenis van het Gereformeerde Protestantisme en zijn eigenaardige kenmerken geeft zeker een goede verwachting voor het onderwijs, dat deze hoogleraar geven zal. Niet dat deze oratie daarom niet tot critiek aanleiding geeft. De betekenis, die het Calvinisme in het gereformeerde Protestantisme heeft gehad, is Prof. Eekhof blijkbaar nog niet duidelijk geworden; wanneer hij voorts als typen van het eigenaardig karakter, dat het gereformeerde Protestantisme in Nederland droeg, alleen mannen opnoemt als Anastasius Veluans, Hoen en Gnaphheus, dan bewijst hij daarmee nog niet genoegzame studie van onze vaderlandsche kerkgeschiedenis te hebben gemaakt; en nog dwazer is het natuurlijk, wanneer hij onder de excessen, waartoe het ijveren voor de soevereiniteit Gods de gereformeerden verleide, als voorbeeld de veelvuldige heksenprocessen aanvoert, die nergens heviger zouden gewoed hebben dan waar de pufteinen de macht in handen hadden. Maar al zijn dit vlekken, die toonen dat Prof. Eekhof zich nog niet geheel heeft weten te ontdoen van den invloed van de Leidse historische school, wier leerling hij is, toch spreekt in deze oratie zeker een andere toon, dan men van deze Leidse historicus gewoon is en dat geeft hoop, dat bij voortgezette studie de blik van dezen hoogleraar nog onpartijdiger en juist worden zal. Dan zal zijn optreden aan Leiden's Hoogeschool metterdaad als winst mogen begroot worden niet alleen voor de wetenschap maar ook voor de ontwikkeling van het gereformeerde Protestantisme in Nederland.

Tegenspraak.

Naar Ds. Oosten, Gereformerd predikant te Scheveningen, ons mededeelt, is noch bij hem noch bij zijn ambgenoot er sprake van geweest, dat zij het geven van geschenken bij het doen van belijdenissen hebben afgeschaft, en nog veel minder dat zij dit gebruik als Simonie zouden veroordeelen.

Het desbetreffende bericht in de liberale pers — ook de kerknieuwschrijver van de *Nieuwe Rotterdammer* wijdde er een artikel aan — moet dus of een puur verzinsel zijn geweest of er heeft een verwisseling plaats gevonden tusschen de predikanten van de Gereformeerde en de Hervormde Kerk.

In elk geval verheugen we ons over de tegenspraak van Ds. Oosten, te meer omdat hij er aan toevoegde, dat hij het geheel met onze beschouwing eens is.

Een nieuwe benoeming.

De Hervormde Synode kwam dezer dagen bijeen om weder een kerkelijk hoogleraar te benoemen, ditmaal voor een vacature aan de Groninger Hoogeschool ontstaan.

Op de voordracht door de Synode Commissie opgesteld, kwam ook ditmaal niet een Gereformeerde voor. Terecht klaagt de *Waarheidsvriend* hierover als een onrecht, dat aan de Gereformeerden in de Hervormde Kerk wordt aangedaan. Hoewel zij de wettige zonen zijn in het huis en dus in de eerste plaats met hen gerekend zou moeten worden, schijnt onder de Gereformeerden niet een man wetenschappelijk genoeg te zijn om voor dit kerkelijk professoraat in aanmerking te komen. Indien de Regeering niet zorgde, dat er in de Theologische faculteit ook Gereformeerde professoren benoemd werden, zou aan geen der Universiteiten, wier Theologische faculteit toch tot opleiding van de a.s. Hervormde predikanten dient, een hoogleraar gevonden worden, die met de belijdenis der Kerk het ten volle eens is. Zoolang de meerderheid in de Synode modern was, kwamen alleen moderneren of evangelischen voor het professoraat in aanmerking. Nu de ethische richting het heft in handen heeft, zijn alleen de ethische heeren waardig met den professorenmantel te worden omhangen. Wel een bewijs, hoe bij deze kerkelijke benoemingen alleen partijzucht den doorslag geeft.

Overigens is de thans benoemde hoogleraar Dr. Aalders, Hervormd predikant te Beesd, ons onder het aangeboden drielid zeker het meest sympathiek. Niet alleen dat hij wetenschappelijk een goeden naam heeft, maar onder de ethischen behoort hij tot degenen, die 't meest naar rechts overbuigen. Als medewerker aan de *Stemmen des Tijds* is hij ook in onze kringen geen onbekende.

De strijd in de Hervormde Kerk.

De felle strijd in de Hervormde Kerk om het „geest en hoofdzak“ bij de belijdenissen gestreden, heeft althans deze verdienste, dat het de geesten openbaar maakt. Het kerkelijk vraagstuk, dat zoo lang scheen te sluimeren, neemt weer aller harten en hoofden in beslag. Een steeds sterker wordt gevoeld, dat de aanstaande Synode een beslissing zal brengen, die voor de toekomstige ontwikkeling der Hervormde Kerk van het hoogste belang zal wezen. Wordt het „geest en hoofdzak“ geschrapt, dan is de positie der moderneren onhoudbaar geworden; blijft het gehandhaafd, dan heeft het modernisme een schitterende overwinning behaald.

Te droever is het daarom, dat waar zoo hooge belangen op het spel staan, er enkelen onder de orthodoxe broeders gevonden

worden, die met den vijand gemeene zaak maken. Het adres van den Sneekerkerkeraad, mede ondertekend door den orthodoxen predikant Dr. Wumkes, is trots al zijn schoonschijnende argumenten om voor het behoud van het „geest en hoofdzak“ te pleiten, in den grond niet anders dan een verraad aan Christus zaak. En even ergelijk is het, dat Dr. Bronsveld, die vroeger zoo beslist tegen het modernisme getuigde, thans in de „Stemmen voor Waarheid en Vrede“ de predikanten in de Hervormde Kerk bezweren komt om door de schrapping van het „geest en hoofdzak“ de moderneren toch niet tot een exodus te dwingen, omdat daardoor het karakter van de Hervormde Kerk als volkskerk zou worden prijsgegeven.

Van moderne zijde wil men natuurlijk liefst, dat de toestand blijft, zooals hij thans is, d. w. z. dat iedere richting zich vrij in de Hervormde Kerk zal kunnen ontwikkelen. De groote volksmassa die tot de Hervormde Kerk behoort, wil men liever niet prijsgeven. Toch wordt ook in deze kringen wel gevoeld, hoe de scheiding van de met elkander twistende elementen voor de ontwikkeling van elk dezer richtingen eigenlijk een zegen zou wezen. Opmerkelijk is in dit opzicht hetgeen de heer Vriendenberg in de *Hervorming* schrijft:

De dag zou dan zeer zeker gekomen zijn, om met allen ernst de vraag te overwegen: „Is nu de tijd mischen rijp, om alle nog gescheiden kleinere genootschappen, maar die toch in geest en hoofdzak één zijn, tot één waarachtig Vrijzinnig genootschap te vereenigen?“ Die stemmen zijn vóór en halve eeuw ook al gehoord; maar ze bleken toen nog niet sterk genoeg. Zullen ze nu hebben gewonnen aan macht? Dan rees een Volkskerk omhoog, waarin geen strijd meer over bestaanrecht, en die, naar kracht wijdend aan betere vragen, een zegen zou kunnen worden voor ons volk.

Veel hangt hierbij af van den zin tot vereeniging, die bij de kleinere genootschappen werken moet. Eerlijk dient erkend te worden, dat ze iets moeten prijsgeven en bereid zijn tot overvaardigheid. Maar is niet de stichting van een nieuw en groot en waarlijk Vrijzinnig en machting genootschap een offer waard? Ik zou zeggen, dat alle eigenbelangzuchtige en klein-geestige bedenkingen hiervoor dienden te wijken. Een ideaal, door onze beste voorgangers vroeger reeds gekoesterd, werd dan werkelijkheid. Wat zou de godsdienstige volksovereenkomst er door bevorderd worden, méér zelfs, dan men nu nog vermoeden kan. Veel van de verlamdende maar der traditie, ook in kerkgebruiken en bij de leiding der godsdienstoefeningen, kon door iets beters, door frisch leven, vervangen worden. Ondverschillen, die thans nog buiten staan, traven wellicht toe. Een opleving werd in ruime mate aanschouwd.

„Overgaan tot een anderen staat des levens“.

II.

Regel is dus, dat een Dienaar des Woords, die eenmaal wettig door de Kerk geroepen is, ook levenslang aan den kerkdienst verbonden moet blijven. Wie door God den Heere tot dezen heiligen dienst geroepen en afgezonderd is, mag dit ambt niet eigenmachtig verlaten. Dat is het beginsel, dat onze Kerkenorde geheel in overeenstemming met Gods Woord op den voorgrond stelt. Van de magische opvatting van de Roomsche Kerk, alsof door de priesterwijding iemand een onuitwisbaar merkteken kan worden ingedrukt, waardoor hij altoos priester blijft, zelfs al zou hij geheel afvallig worden, is hierbij echter geen sprake. Het is niet een *magische werking* van de priesterwijding, maar een *ethische verplichting*, die door de roeping tot het ambt van Godsweg op den Dienaar des Woords wordt gelegd en door hem vrijwillig wordt aanvaard. Wie aan deze verplichting zich niet houdt en eigenmachtig zijn ambt neerlegt, maakt zich daarom schuldig aan 't trouwelooze verlaten van zijn dienst' en zou deswege door de Kerk moeten gecensureerd worden, zooals Art. 80 van onze Kerkenorde voorschrijft.

Toch heeft onze Kerkenorde, hoe beslist ze deze verplichting om aan den Kerkendienst verbonden te blijven, ook uitspreekt, de mogelijkheid niet ontkend, dat er gevallen kunnen voorkomen, waarin de band aan den kerkdienst verboden kan worden, zonder dat er van een trouwelooze verlaten van den dienst sprake is. Het droeve geval, dat de Kerk zelf een predikant wegens verregaande afdwaling in de leer of wegens ergelijke zonden in zijn leven afzetten moet uit zijn ambt, waarmede dan tegelijk elke bevoegdheid aan het ambt verbonden, te loor gaat, behoort hier niet afzonderlijk besproken te worden. Evenmin het geval, dat in Art. 9 onze Kerkenorde is voorzien, dat een predikant wegens moeilijkheden met zijn gemeente worit losgemaakt van zijn dienst in die Kerk, want de bedoeling is dan niet om hem voor goed van het ambt af te stellen, maar om hem zoo spoedig mogelijk een beroep in een andere Kerk te bezorgen. Oudtijds was het zelfs gewoonte, dat de Classis in zulk een geval een predikant „verzette“, d. w. z. hem met goedvinden natuurlijk van de betrokken Kerken, van de ene Kerk naar de andere Kerk overplaatte. Maar ook al is dit thans niet meer gebruik, zulk een „logemaakte predikant“ is daarom niet van zijn verplichting onthouden, en al mag hij tijdelijk geen bepaalde Kerk hebben, die hij dient, hij blijft, georg. Art. 12 het uitdrukt, „ten allen tijde de beroeping der gemeenten onderworpen“ en zoodra zulk een nieuw beroep tot hem komt, is hij verplicht dit aan te nemen. Hij is alleen tijdelijk van zijn dienst ontheven. En eindelijk behoort hier evenmin het geval besproken te worden, dat een predikant wegens chronische ziekte, onherstelbare lichaamsgebreken of ouderdomszwakte onbekwaam is geworden om zijn dienst langer waar te nemen, want hierbij is van

een eigenmachtig verlaten van het ambt om tot een anderen staat des levens over te gaan, of gelijk een vroegere redactie onze Kerkenorde het misschien nog juist uitdrukte, een „andere beroeping des levens te aanvaarden“, geen sprake. Hier is force majeure, of wil men, hier is het God de Heere zelf, die door krankheid of door de gebreken van den ouderdom zulk een predikant dwingt zijn dienst neer te leggen. In zulke gevallen schrijft onze Kerkenorde in Art. 13 daarom voor, niet alleen dat de gemeente voor het onderhouden van zulk een kranken of ouden predikant zorgen zal, maar ook dat de naam en eere van een predikant door hem behouden zal worden; van zijn dienstwerk wordt hij wel ontslagen, maar van een overgang tot een anderen staat des levens is dan geen sprake, want zijn staat van predikant behoudt hij; hij is emeritus predikant.

Maar afgescheiden van de hier genoemde gevallen kan het voorkomen, dat een predikant meent zijn ambt te moeten neerleggen, niet wegens ziekte of ouderdom, maar omdat hij een *ander beroep* wil aanvaarden, gelijk de Kerkenorde van Middelburg 1581 Art. 6 het uitdrukt. Dat is het geval waarop Art. 12 van onze Kerkenorde doelt, wanneer het spreekt van den overgang tot een „anderen staat des levens“, en dat thans nader moet worden besproken, omdat er verschil is gerezen aangaande de rechtsgevolgen, die aan zulk een losmaking uit het ambt zijn verbonden. De mogelijkheid, dat om deze reden het ambt kan worden neergelegd, ontkent onze Kerkenorde niet, maar wel stelt ze daarbij voorwaarden, opdat dit niet lichtvaardig zal geschieden. Die voorwaarden zijn tweeledig: vooreerst, dat er *grote en gewichtige* oorzaken moeten zijn, en ten tweede dat de beoordeeling van het gewicht der oorzaken niet staan zal bij den betrokken persoon, maar *bij de classis*. Zelfs werd in een vroegere redactie van onze Kerkenorden (die van Middelburg 1581) de eisch gesteld, dat zulk een geval voor de *particuliere Synode* moest gebracht worden en deze hierover zou te oordeelen hebben.

Een eisch, die althans voor de provincie Gelderland gehandhaafd is gebleven, zooals blijkt uit de Synodale Ordonnantien en Resolutien op orde der Synode van Gelderland door Johannes Smetius uitgegeven (2e uitgave 1736, blz. 27).

Vraagt men nu, welke deze gewichtige en groote oorzaken zijn, waarop onze Kerkenorde doelt, zoo kunnen deze niet voor alle gevallen worden aangegeven, maar wel kunnen enkele voorbeelden aangegeven worden.

Een van deze gevallen werd in een vroegere redactie van artikel 12 (n.l. zooals dit artikel voorkomt in de Kerkenorde van de Synode van Dordt 1578) met name genoemd, n.l. wanneer een predikant geen gemeente had (of vinden kon) om te bedienen. Zulk een geval kan voorkomen bij een proponent, die wel door de kerken beroepbaar is verklaard, maar na jarenlang wachten geen beroep ontvangt. En evenzoo kan dat voorkomen bij een predikant, die wegens moeilijkheden met zijn gemeente is los gemaakt en voor een tijd wachtgeld ontvangt, maar tevergeefs uitziet naar een andere gemeente, die hem beroepen wil. Niemand zal het aan zulk een proponent of predikant evel duiden, wanneer hij dan tot de classis het verzoek richt om tot een ander beroep te mogen overgaan. Om het ambt te kunnen uitoefenen, moet men een gemeente hebben, en wanneer er geen gemeente bereid is zulk een proponent of predikant te beroepen, dan kan dit oorzaak wezen om naar een andere betrekking om te zien. Overijld mag zulk een besluit natuurlijk niet genomen worden; er zijn tijden voorgekomen in onze Kerken, dat proponenten jaren lang op een beroep moesten wachten, omdat er meer proponenten dan vacante plaatsen waren. Maar wanneer het blijkt, dat zulk een roeping niet te wachten is, omdat men blijikbaar de gaven voor het ambt mist, dan is het zeker geoorloofd een ander beroep te kiezen en is de Classis volkomen bevoegd hiertoe consent te verleenen.

Hetzelfde geldt natuurlijk evenzeer, wanneer iemand wel een gemeente heeft, maar het achteraf blijkt, dat zoo iemand ten eenenmale de gave mist om zijn ambt te bedienen, en de gemeente gevaar zou loopen verstrooid te worden. Lichtvaardig en overijld mag ook zulk een besluit niet genomen worden. Mozes en Jeremia meenden evenzeer ongeschikt te zijn voor hun ambt, toen God de Heere hen riep. Mozes omdat hij zwaar was van tong, Jeremia omdat hij nog zoo jong was. Toch heeft God de Heere hen daarom niet van hun roeping ontslagen, en achteraf is wel gebleken, dat beiden uitzonderend voor hun ambt geschikt waren. Hierop moet met nadruk worden gewezen, omdat menig jong predikant in den aanvang wel met moeilijkheden te worstelen heeft, die de vraag bij hem doen opkomen of hij wel geschikt is voor zijn ambt. Het maken van twee predikaten voor elken Zondag kan een veel zwaarder taak blijken dan men zich vooraf heeft voorgesteld; daarbij kan een gebrek in de stem komen, waardoor het verstaan moeilijk wordt. En wanneer men dan bovendien te doen heeft met een lastige gemeente, die in plaats van zulk een jongen predikant te dragen, met allerlei critiek hem moeilijk valt, kan de gedachte wel eens oprijzen in het hart, of men niet beter deed het ambt van predikant neer te leggen en naar een andere betrekking om te zien. Toch mogen zulke bezwaren, waarmede wel de meeste predikanten in den aanvang te worstelen hebben, niet tot moedeloosheid en twijfel aan de wetigheid van hun roeping leiden. Een gebrek in de stem kan door spraak-oefening onder kundige leiding meestal wel verholpen worden. Wat de moeilijkheid betreft van het telkens nieuwe preeken

te moe
al doe
heusch
zonder
preeken
der ge
niet al
mist on
van de
Joden i
reden i
de is
al moet
sing er
lant he
duur z
male v
daar d
ambt
maar
dat
eigenlij
het am
lijke la
een ge
om het
die van
voedsel
opgeoff
het am
predikan
ten halv
En e
het am
beroep
tot onge
kwam t
baar we
leiden.
? Een
ongef
een pre
maar op
loof of
zulke ge
worden,
moet. El
moeten
kondigen
verloren
laar mak
worden,
wezen, w
zondt aa
ontdekt
zou bre
voor elke
Tweijfel
kunnen a
komen, z
een Asa
niet elke
maakt h
het voort
wanneer
leidt of
werd, dan
met ont
men nie
ruste con
dit, want
van volsl
alleen he
der Kerl
een nobel
en Buske
geworden
ben. Daar
het blijv
vorme K
dikant, i
om de be
Eerlijk ha
hij met d
heeft, zij
andere Ke
tuiging de
zoeken, o
waardoor
zien.

Voo
In hartel
Oost-Indi
f.1 door
eengezame
velen dit v
ons de zorg
Vergeet i
Di

Dr. HEN
Scheren d
eeuwen en
Co., Grand
Van dit
1909 versc
onzert beke
Dr. HENK
en bijgewe
Voor dan
de medewer
drie andere
van de hee
HULINGA in
DIJKSTRA te
Hoevel al
noemt, het
heeft het be
geu vorm, l
vrienden in
Z. AFRICA.
Bovendien
waarde van
inleidend arti
Zesdingen in
betrekking te
hetgen de S
der zending;
vereischen d
wijze der pr
stichting en
Na dit inl
dan de 50 l
geven van, z
dingveld van
Vooraf ga
sche "Zesdi
Dan volgen